

OSOBNOST IMENA IZMEĐU UPOTREBE I NORME

Sklonidba vlastitih imena i prezimena uvijek plijeni pozornost i brojna su čitateljska pitanja o tom kako ih treba sklanjati. Najpoznatija je rasprava o prezimenu hrvatskoga političara *Vladka Mačeka* ili *Vladka Mačka*. Prevladao je oblik *s e*, *Mačeka*, iako ima posve ozbiljnih razloga da prezime bude u kosim padežima bez toga *e*, dakle, da *e* bude nepostojano, kao primjere *Gubec*, *Gupca*. Nedoumice izazivaju i imena na višeotvornički završetak, kao što su *Andrea*, *Mia*, *Tea*, *Dario* – je li genitiv *Andreje*, *Mije*, *Teje*, *Darija* ili *Andree*, *Mie*, *Teje*, *Daria*? Sklanjaju li se ženska prezimena na *-a*? Kako treba reći, *Zrinke Jelasko* ili *Zrinke Jelaska*? Što je s *Jerko*, *Miško*, *Zlatko*, *Bruno*, *Dino*, *Vlaho*? Nismo sreli *Jerku* ili *Jerka*, *Miška* ili *Mišku*, *Zlatka* ili *Zlatku*, *Brunu* ili *Bruna*, *Dinu* ili *Dina*, *Vlahu* ili *Vlaha*? Koliko pravopisa, gramatika i jezičnih priručnika, toliko rješenja.

Ponajprije treba upozoriti na poznatu rečenicu Ljudevita Jonkea da ime osobi pripada u nominativu, a u ostalim padežima književnom jeziku. To znači da sami sebe možemo imenovati kako hoćemo, ali da sklonidba našega imena ipak treba poštovati normu književnoga jezika. Kako je naprijed rečeno, norma nije ujednačena, a sklonidba imena važno je praktično pitanje – dakle, kako onda glase kosi padeži naših imena?

Krenimo redom. *Vladko* je pravopisni lik imena iz vremena kada se hrvatski jezik zapisivao morfološkim (korienskim) pravopisom pa su se bilježili zatvornički skupovi različiti po zvučnosti – *dk*. Ako nositelj imena zadržava takav način pisanja, njegovo je to pravo – naime, ime koje je zapisano u rodnom listu osobe doista nije pitanje norme književnoga jezika. Suvremeni pravopis traži da se bilježe po zvučnosti izjednače-

ni skupovi, dakle *tk*, *Vlatko*. U prezimenu *Maček* trebalo bi biti nepostojano *e*, ali je prevladao oblik bez toga *e*. Dakle trebalo bi biti *Maček*, *Mačka* (kao *Gubec*, *Gupca*), ali je prevladalo *Maček*, *Mačeka* (kao *Hitrec*, *Hitreca*). Međutim, tu je norma popustljiva – usprkos pravilu o nepostojanom *e*, ipak oblik ovisi o pojedinom prezimenu. O tome smo pisali u Jeziku još 1974. Antun Šojat obuhvatio je brojna kajkavska prezimena u radu O deklinaciji kajkavskih prezimena s nepostojanim *e* (god. 21., br. 3. – 4., str. 109. – 114.). Od novijih radova u Jeziku tu je rad autorice ovoga članka Sande Ham iz 2016., Šurminov Maček (god. 63., br. 4. – 5., str. 167. – 173.) i Irene Krumes iz 2015., Ulica Vlatka Mačka ili Ulica Vladka Mačeka? (god. 62., br. 1., str. 35. – 37.).

Imena na višeotvornički završetak prema pravilu o međuotvorničkom *j*, trebala bi imati pravopisni lik *s j*, *Andreje*, *Mije*, *Teje*, *Darija*. I o tome smo pisali u Jeziku; Ivo Škarić 1990. u radu Kako se sklanjaju imena Mia i Pio (god. 38., br. 4, str. 123. – 125.), Stjepan Babić 2006. u radu Sklonidba imenica kao Andrea, Mario... (god. 53., br. 4, str. 146. – 147.).

I o sklonidbi se ženskih prezimena pisalo u Jeziku, pisao je 2006. Stjepan Babić u radu Sklanjanje ženskih prezimena na *-a* (god. 53., br. 2, str. 66. – 68.) pa bi prema tomu, a i prema dosadašnjoj upotrebi, trebalo pisati *Zrinke Jelasko*, a ne *Zrinke Jelaska*.

I o imenima o kojima govori Petar Bašić pisali smo u Jeziku. Tomislava Bošnjak Botića i Zrinka Jelaska pisale su 2008. o dvostrukostima u radu Sklonidba muških dvosložnih imena i naglasna dvojnost (god. 55., br. 4., str. 143. – 150. i br. 5., str. 170. – 181.). Autorice navode iz brojne normativne literature preporuke o sklonidbi imena, a tu se jasno vidi da se imena *Jerko*, *Miško*, *Zlatko*, sklanjaju prema *a*-vrsti muškoga roda, a ne prema *e*-vrsti; *Jerka*, *Miška*, *Zlatka*, a ne *Jerke*, *Miške*, *Zlatke*. Ali isto se tako vidi da je dijalekatni

utjecaj snažan i da se i u normativnoj literaturi bilježi sklonidba *Jerke, Miške, Zlatke*, ali uz napomenu da pripada bosanskim i slavonskim govorima. Autorice pišu i o sklonidbi imena *Bruno (Dživo, Dundo, Maro, Vlaho)* zalažući se za oblike *Bruna, Dživa, Dunda, Mara, Vlahu*, dakle, prema e-vrsti.

Potaknut svim navedenim nastao je i moj rad Morfo(fo)nološka obilježja imena i prezimena u hrvatskom književnom jeziku (u zborniku posvećenom Ireni Vodopiji, U jezik uronjeni, Osijek, 2018.), pa ovdje navodim dio toga rada odnoseći se na imena kao *Jerko* i *Bruno*, a ponajprije jer odlomak lijepo opirneruje snagu mjesnoga govora, emotivnu i jezikoslovnu. Zbog emotivne snage i razumljivo je da postoje poticaji da dijalekatna sklonidba dobije normativni status: „U selu Gatu nedaleko od Valpova moja obitelj imala je staru kućicu. Riječ je o naslijeđu obitelji Hamm koje se prenosi s koljena na koljeno, stigismo već do četvrtoga naraštaja. Odlazilo se u Gat često, to nam je bila kućica za odmor, uz Karašicu je, a u selu, nedaleko od crkve. Moji su pokojni roditelji bili posve domaći u Gatu, tata je ljeta provodio uz svoju bašću ili na *pecanju*, mama je u prostranom dvorištu, na šparetu na drva pripremala zimnicu – pekmez od *kajsije* ili bijelih šljiva iz našega šljivika; kako bi pristizale maline, kuhao se *himbersaft*; kako bi dozrijevale rajčice kuhao se *paradajz* – kako u našem dvorištu, tako i u dvorištima naših susjeda Gaćana. Tata je osobito njegovao dobrosusjedske odnose, naučio još u djetinjstvu od *omame* i *otate* da treba biti dobar s *komšijama*. U dobre odnose ulazilo je i poštivanje govora naših susjeda – u Gatu i mlado i staro govori svojim mjesnim govorom, podravskim dijalektom baš onako kako ga je još 1949. opisao rođeni Gaćanin Josip Hamm u svom poznatom radu Štokavština Donje Po-dravine. Tako je tata u Gatu bio iz *Gate*, a u Osijeku iz Gata, u Gatu je *tvarizao* vrata, a u

Osijeku ih otvarao, u Gatu su bili *oreji*, u Osijeku orasi. Razumjeli smo kad susjeda kaže: *Ju, nabaciva se* da počinje kiša, ali podravski akut iz *nabaciva* nismo uspijevali izgovoriti, ponekad bismo sasvim lijepo *skinuli* akut u *grāšak*, ali to je uglavnom bio naš jedini gatski naglasni doseg.

Susjed Miško, međutim, uvijek je u razgovorima mogega tate bio isti u Gatu i Osijeku, uvijek je bio drugačiji od književnoga jezika – Kato, nema *Miške* danas? Eto Tone, *Miški* nosi kruha. Nisam vidio *Mišku* u nedjelju. Susjed Miško na isti je način upotrebljavao ime mogega tate – *Zlatke* nema i *Zlatki* odnesi i ne vidim *Zlatku*. Jednako je bilo i sa znancem Karlom: *Karlo, Karle, Karli*, a i sa svim ostalim muškim imenima na -o: *Darko, Darke; Pivko, Pivke*.

Ta se imena u slavonskim dijalektima mijenjaju drugačije nego u književnom jeziku. Riječ je o višesložnim imenima s nastavkom -o i osnovom na dva zatvornika koja se u književnom jeziku mijenjaju prema središnjoj sklonidbi imenica muškoga roda (a-vrsta) pa oblici koje zahtijeva norma glase: *Zlatko, Zlatka; Miško, Miška; Karlo, Karla; Darko, Darka; Pivko, Pivka*. Slavonski dijalekti glavinom okreću tu sklonidbu u središnju sklonidbu ženskoga roda (e-vrsta) pa otuda u genitivu jednine nastavak -e: *Zlatk-e*. U Slavonaca imena su gramatički jednostavnija – sva imena na -o jednako se sklanjaju, kako *Ivo, Ive* i *Vlado, Vlade* tako i *Miško, Miške* i *Zlatko, Zlatke*.

Makar je *ženska* sklonidba muških imena na -o proširena u slavonskim dijalektima, osobito u podravskim i posavskim, ipak nije ušla u književni jezik, ostala je dijalekatnim obilježjem hrvatskoga jezika. Slavonskim dijalektima (još) nije pripisan toliki ugled i važnost u razvitku hrvatskoga književnoga jezika, da bi dijalekatni oblici imenâ dobili status normativno dopuštenoga.

Bolje su sreće dubrovačka imena *Bruno, Dino, Dundo, Dživo, Ivo, Maro, Vlaho* jer su

u sklonidbi tih imena normativni status dobili i dijalekatni oblici ili kako u Akademijinoj gramatici iz 1991. na str. 527. piše: „Pod utjecajem govora u južnim krajevima katkad se ta imena dekliniraju i po a-vrsti. *Kultu Dživa Gundulića, na primjer, posvetila se golema pažnja...*“

Zbog velikoga ugleda dubrovačke književnosti i utjecaja koji je imala na razvitak hrvatskoga književnoga jezika, dijalekatna je sklonidba tih muških imena prihvaćena u književnom jeziku, a to znači da se mogu sklanjati na dva načina:

prema *muškoj* a-vrsti:

Bruno, Bruna, Brunu

Dino, Dina, Dinu

Dživo, Dživa, Dživu

Ivo, Iva, Ivu

Vlaho, Vlaha, Vlahu

prema *ženskoj* e-vrsti:

Bruno, Brune, Bruni

Dino, Dine, Dini

Dživo, Džive, Dživi

Ivo, Ive, Ivi

Vlaho, Vlahe, Vlaha

Obje su sklonidbe pravilne pa ako Bruno i Dino trebaju dobiti kakvo priznanje, može se dodijeliti i *Bruni* i *Brunu* pa tako i *Dini* i *Dinu*.

I napokon, što je zajedničko *Jerki, Miški, Zlatki*, i *Brunu, Dinu i Vlahu* – oba su dativna oblika podrijetlom dijalekatna, samo što je *Jerki, Miški, Zlatki* izvan norme, a *Brunu i Vlahu* zadobilo je normativni status; Zlatkova pohvalnica može biti samo *Zlatku*, a *Brunina* može biti *Bruni* i *Brunu*. A ako može biti *Brunu*, onda može biti i *Brunova*.“

Sanda Ham

sham@ffos.hr

<https://doi.org/10.22210/jezik.2025.72.05>

OSVRTI

PROMJENE U JEZIKOVU UREDNIŠTVU

asopis Jezik najstariji je hrvatski jezikoslovni časopis koji bez prijedka izlazi već 73 godine, a njegovu dugu povijest pišu samo tri glavna i odgovorna urednika. Ljudevit Jonke osnovao ga je i uređivao 17 godina, 35 godina uređivao ga je Stjepan Babić, a Sandi Ham, autorici ovih redaka, ove je godine obljetnička 20. godina na mjestu glavne i odgovorne urednice.

Uredništvo i Uredničko vijeće mijenjaju se ipak brže i raznolikije od glavnih urednika. Istini za volju, urednička mjesta u Jeziku

napuštaju se tek kada godine uzmu svoj danak, ali pristižu nam uvijek mlađi urednici.

Godine 2023. u Uredničko je vijeće ušla Ljubica Josić, a od ove je godine postala Jezikova urednica – postala je članicom Uredništva. U prvom su broju pretprošloga godišta čitatelji mogli pročitati njezin kratki životopis pa upućujem na svoj članak iz 2013.: 70. godište Jezika (Jezik., god. 70., br. 1., str. 1. – 2.) i osvježavam ga novim podatkom da je Ljubica Josić postala naslovna izvanredna profesorica.

U Uredničko vijeće od ove godine ulaze i troje novih članova. Kolega Artur Bagdasarov prijatelj je Hrvatske, zaštitnik hrvatskoga